

נבות היזרעאלי

מי מריבה

כלל נקוט בספרויות רבות הוא, כשאשר סופר מתחיל וקוק לתאוצה, כדי להגיע בעזרתה לדרך המלך הספרותית, הוא נוטל ספר של סופר שצבר הישגים סיפורתיים, עולה עליו טרמפ, ומשמיצו בכל דרך אפשרית, כמטרה לקדם את עצמו. משהו, בבית קפה תל-אביבי זה או אחר, סיפר "פנטנט" זה למבקר הצעיר של מעריב אמנון נבות, שהרי אין הסבר אחר, לרשימתו חזיון היסטורי וחזותי הכול, שראתה אור לפני כמה שבועות במעריב (12 אוגוסט).

אלא שאמנון נבות, נהג על חשבונם של קוראי מדור הספרות של מעריב, תוך שהוא מתגלח על גבו של יצחק ברנר, מבלי להבהיר לקוראי הצהרון הנתון כידידה, במה עוסק סיפורו של ברנר, ו/או ניתוח ענייני לספר מהעולם זה.

סופר ברנר רגרייבי ופורמטיבי

לספרות העברית בעונת המלכים של נבות — מוטב היה לו לנבות, אילו היה לומד מסופר צעיר כישראל המאירי (ראה: מקור) ומקדיש את כל המאמצים והכישורן (אם יש לו), כדי ליצור ולא כדי לבלבל את הניצים ליצחק ברנר, שהוא מהמעולים שידעה הסיפורת הישראלית.

לעומת ברנר, הרי כרמו של אמנון נבות היזרעאלי הוא כרם באושים.

נבות הקדיש ארבעה ספרים לריון עקרתו בלי רוגמות על מגמות בספרות הישראלית, כשהוא מאפשר לפרוטוקול של יצחק ברנר, לזכות בכיבודי השמחה אפילו בכתובות המישנה. רוסטובסקיאות מפתיעה ברצף עכשווית; ופרוטוקול ביקרתי נגדי.

ארבעת סורי נבות היזרעאלי, מעידים על מוגבלותו של מבקר מעריב בקריאת ספרות והכנתה, בו זמנית, בניסיונותיו להבין את ברנר הוא כמו מכרז על עצמו: המלך ערום. כדי להמחיש את רמת ביקורתו של נבות, אביא קטע מתוך סיומת "מסת" על פרוטוקול: נדמה לי, שעם גילוי סג השימושים הלשוניים שעשה ברנר בתבניות הלשון של ברנר, הפסקה. ספרותו מבלל מחייבת מינימאלית מוסרית ואמנותית לספרות העברית, ואשר שאין אלה, אלא מילים, המילים בספרות רגרייבית והפורמטיבית שהתפתחה...

אם להתעלם מהעברית של קוראי מעריב, המוכאת נעטו של מבקר ספרות, ובעיקר, ספרות רגרייבית והפורמטיבית, הרי נבות אינו מצליח, מן הסתם, לשכנע ברשימתו, שלא לקרוא את פרוטוקול וכתהליף לקרוא את עונת המלכים, ספר בתולכי של נבות עצמו, שראדאור באחרונה (על השימושים הלשוניים, הפקעות ומחוייבויות מינימאליות מוסריות ואמנותיות באחד מהמרוצים הקורבים).

המוכרות לקוראים מתוך ההופעות הבימתיות של אופרה בגרוש, ניהוה סיצ'אם — מלך הקבצנים (פול) — בתו חולת האהבה, רומן בגרוש נפתח כהייל ושמו גורג; סיוקמבי נורה בגלל מילחמת הבורים, ורוסאי בית-ההולים בקייפטאון נאלצו לקטוע את שוקי, הוא שב לזרנון וקבל סיוקמבי של 75 ליש"ט... (אותן) השקיע במיסבאה קטנה בניו-יורק... כמעט ארבעה חודשים החזיק במיסבאה, ולאחר שביזבז זמן רב מדי בחיפוש

מחזאי-סופר ברכט קורבן פעם - קורבן תמיד!

הבעלים הקדומים, יצא לרחוב בלא פרטזה... ג'ורג' סיוקמבי הופך עד מהרה מקבץ-נרבות גידם, המגלה, שאסור לו לקבץ

סני, סני נער, שהזפיעו שם / סמוכים כליכך, עד מבטי שנייה / כה נצמדו, הלמו בהיפגשם. / עד התרוקן הכול מחוץ להם... / גם הסיפור המסורתי הנוצרי, שעל פיו מבקרת מרים את אלישבע, אמו של יוחנן המטביל בעיקרם, כפרברי ירושלים, כאשר שתיהן הוות, ויוחנן ורקד לו משימחה בטנן אמו (לוקס א', 44), מומחש בשירו של רילקה ביקורה של מריה: בכעל בורחה פשטה ידה לשים / על בטן שארחתה, שהריונה / גדול היה / וכל אחת רכנה / לנגוע בשיער ומלברשים. // וכל אחת מלאה את קרשתה / וגוננה ברוך על רעותה. / הן סרה רך היה עוד הנואל, / אך התמביל — רגלו כבר בעטה / משימחה, קיפץ התהולל. / לא נפקד משיירי רילקה גם חשדו של יוסף, שאינו מוצא פשר להריון מריה אשתו, עד שלבסוף הוא: הבין, וכשנשא עיניו / אל המלאך — הוא כבר נמוג, בנלע. / הסיר לאט את כובעו העב / ופתח בזמרת תהילה. / תחת הכותרת הולדת ישוע פותח רילקה ומשורה: תמימה הית, ובך דבר אירע / שליל זה הציף בנגוזות: / אל שבעמים אסו חרה / בא אל העולם כך — רך, פעוט... ומעט אחרי זה, כאשר נודע למלך הורדוס — להנה חרוי כוכבים באו מארץ קדם ירושלימה לאמור: איה המלך הנולד ליהודים... — נמלטה מריה עם ישוע למצרים. ועל כך בשיר רגיעה במנוסה למצרים, שבו כנר רילקה: היתכן שעשעם הילוכם / הרגזו מוסדות עולם עד כדי כך, / שהם עצמם נכרכו מכותם — / ותתינוק, רק הוא, בשקט נח. // ואז, בשל כל זאת, ביקשו לזשבת / בצל אילן. אבל ראה כיצד / העץ הרם צימצם עצמו כעבד / וסמך להם קרב עמד

גם החתונה בכנה, שנערכה בכפר כנה שבגליל, ובה הפך ישוע את המים לייין מופיעה בשיריו של רילקה: אל שולחן ערוך שם לפניו / עמוס בסרי וירק, עם כולם / שמחה, ולא ידעה: דמעות עיניה / עם היין נהפכו לדם. / כך הלאה, ממשיך ומוליד ריינר מריה רילקה, את הקורא, כחורוים פשוטים, כשיהיה צרופה לשמה, את סיפורם של מריה וישוע. אין ספק, שתרגמוו הבהיר והפשוט של משה הנעמריינגר, הוא מהמעולים שכתרגומי רילקה בעברית עד כה, וגם רישומי הנאיביים במיקצת של אלי אלטרין, תורמים לקובץ. ייטיב הקורא לעשות אם קודם לקריאת הקובץ, יקרא את הברית החדשה, כך שיהא אמון על הסיפור, שאינו כולל בתוכנית-הלימודים של זבלון המר.

חיי מריה, הוא חוויה שירית יוצאת-דופן ומהבולטות והחשובות של השירה העולמית. תקוותי היא, שסגנית שרה-הינוך-התרבות מרים גלזר-תעסה, לא תורה לחנינות הספרים, לסלק יצירה, נוצרית" זו מעל למדפים.

תרגום

רומן בגרוש

אין היום ספק, שברטולד ברכט הוא אחד מהרמויות שהשפיעו יותר מכל על התרבות במאה העשרים. ברכט שנולד באוגסבורג, בוואריה — עיר מולדתו של הצייר הולנדין — בשנת 1895, החל את דרכו כסטודנט לרפואה. לימדויו הופסקו בשל מילחמת-העולם הראשונה, וכאשר שב ממנה החליט להכרין מילחמה על תרבות הנימוסים הטובים, והשקרים. הוא התפרסם לראשונה במחזהו תופים בלילה (1922), שזיכה אותו בפרס-היוקרתי פרס קלייסט. עד מהרה, הפך ברטולד ברכט, אחד מהמאיימים על הרייך נן אלף השנים, שעמד להתחיל את הפרק כן תריסר השנים שלו. במחצית שנות ה-20 הגיע לידיו של ברכט עותק של אופרת הקבצנים מאת המחבר כן המאה ה-18, ג'ון ג'יי. ברכט עיבד אותו לאופרה בגרוש, שהועלתה לראשונה על הבימה, בשנת 1928. במקביל עיבד את החומר כסוף שנות ה-20 לרומן, בשם רומן בגרוש (1) שראה אור באחרונה בתרגום לעברית.

המהדורה הראשונה של רומן בגרוש ראתה אור כבר נגלות המשוררים של ברכט, מגרמניה ההיטלרית, בשנת 1934, כאמסטרדם. דומה שהמו"ל הישראלי, שפירסם מהדורה זו, ער לאקטואליות של רומן בגרוש, המתאר אווירה של מילחמה ועסקים מסוג מסויים כסאטירה שרקסטית. הרומן מקיף את הדמויות

(*) ברטולד ברכט — רומן בגרוש; עברית: צבי ארד; הוצאת זמורה ביתן; 282 עמודים (כריכה קשה).

בעוד איזו מחליף מילים עם אותו מורה ערבי, שברח (אומרים שהם חזרים. שהם בורחים על-מנת לחזור). ניתן צרור מ-כוחותינו והערבי נפגע, ואיזו רץ לעברו. כאשר מגיעים החיילים אל הבית בשכונת ראשון החיילים אל הדלת רובה מכונן, נפתחה הדלת מבפנים. ואיזו עמד בפתח — ידיו מרדשות, השרולים המוכתמים מתנפפים. החייל שמולו קפא, גם יתר החיילים. הוא אמר: לא לירות. הכל מסודר. ואז, ברממה, נשמע קול ירייה. הוא הזדקף, נמתה, כמו ביקש לראות משהו מעבר לקו החי, את שר כמו נרתע... / אין ספק, שקובץ סיפורים זה של ישראל המאירי, העביר אותו מתקווה של הסיפורת הישראלית, לסופר רב-השיבות. ארבעת סיפורי הקובץ, מעידים על העוצמה התיאורית, יכולת הכתנה ורגישות, שמעטות כמוהן בסיפורת הישראלית העכשווית.

אש בקוצים מומלץ ביותר לאהבי סיפורת, לא רק סיפורת עברית.

שירה

חיי מריה

מעטים מאוד מקובציה-השירה הנמנים עם הקלסיקה העולמית, ואים אור בעשור האחרון, בתרגום ראוי לשמו לעברית. קובץ מעולה, שראה אור החדש, הוא הקובץ חיי מריה מאת ריינר מריה רילקה, בתרגומי המעולה של משה הנעמריינגר (1).

כשהיתה מרים, הבתולה הקדושה, תינוקת,

סופר רילקה שגלזר-תעשה לא תחרים

היתה מתרצצת לה בתוך קיר-הקדושים שבבית-ההמקדש, ומקבלת את מאבלה מידי מלאך. סיפור זה ורומים לו, הקיימים בתודעה הנוצרית, משמש את המשורר הגרמני ריינר מריה רילקה כתיאור השירי, שהעניק לדמותה של אם ישוע.

השיר מריה מוצגת במיקדש מעניק את ההמחשה השירית של רילקה לאגדה זו: היא נשאה / את מבטה הישר, לראות, לבחון / (ילדה) ילדה קטנות בין נשים) / וכשעלתה שלושה, בבית-החון, / נסוג אהור הזהר המרשים...

רילקה, שחיבר את מחזור-שיריו חיי מריה בשנת 1913, הצליח במחזור זה, ליצור שירה שעוצמתה נפשטותה. על שירים אלה נסוך לא מעט פרימטיויזם, היונק מתוך התרבות הנוצרית העממית של ימי-הביניים. שירים אלה הם נכס-צאן-ברזל של השירה העולמית, שגם הקורא הישראלי, יהודי, עשוי להתפעל ממנה. את הברורה למריה פותח רילקה ב-לא שמלאך נכנס (הבן דוע) / הבהיל אותה. הלא בהרתע / כל אדם בעת שיהרור / פיתאום אור סהר אל חדרו, או אור / השמש... את הפתיח הוא ממשיך לאותו זיווג שמימי כמעט: אולם /

(*) ריינר מריה רילקה — חיי מריה; נוסח עברי: משה הנעמריינגר; הוצאת אדם; 68 עמודים (כריכה קשה).